

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De SS. Eudoxio, Romulo, Zenone & Macario martyribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

Beatæ Idæ & consecrationis ecclesiæ indicta festiuitas. Cap. 8.

His ita peractis, venerandus antistes australem ecclesiæ structuram, id est, turrim in honorē sanctæ Dei genitricis Mariæ ac sub beatæ Idæ nomine consecrat, cunctisq; in vicino degentibus diem translationis & dedicationis annuali semper recursum solenniter feriandum & celebrandum iubet. Tanta rerum congruentia dum strenuè cuncta perpetrauit, populum benedictione Dei munitum ad propria ire permisit, ipse quoq; cum suis inde discessit. Facta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis nongentesimo octuagesimo, 6. Calendarum Decembrium die, Feria 4. Indictione octaua, Imperante victoriosissimo Casare Ottone, Anno ex quo cum felicitis memoriæ seniore Augusto genitore suo regnare cepit vigesimo, ex quo augustalem Monarchiam solus obtinuit anno octauo. Super omnia regnante æterno principe Domino nostro Iesu Christo: Cuius imperij autoritas totius orbis frena solo moderatur arbitrio, & à cunctis creatis per omnia celebratur, laudatur, adoratur, & spes & omnis fiducia nostra in illum tanquam redemptorem, saluatorem, protectorem nostrum collocatur, ipsi soli honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Dedicatur
ecclesiæ Ma-
riæ Virgini
& S. Idæ.

Otto II.
hic fuit.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM

EVDOXII, ROMVLI, ZENONIS ET MACARII, AV-

thore Simeone Metaphraste. Capitula margini adiecimus.

TRAIANO impio Imperatore in execrandum errorem simulacrorum magnum quidem cōferente, valde autem & atrociter spirante aduersus pios: & alij sacrificare dæmonibus, & ante omnes cogebantur milites. Litteræ enim Imperatoriæ mittebantur in omnes partes, videntes ad impietatem, & Christianos cogentes vel sacrificare, vel varijs subijci supplicijs. Quæ quidem postquam venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem eo tempore ea comparantes, quæ ad bellum pertinebāt, continuisq; & grauibus se exercentes militiæ meditationibus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil curabant literas illas Imperatorias. Qui, cum magna pugna eis esset exorta, præclaram aduersus inimicos obtinet victoriam. Hoc fuit relatum ad Imperatorem Traianum. Ille autem propterea, quod sua edicta despexerant, ne communis quidem omnium boni, nempe victoriæ, vllam ducit rationem: sed eos, qui Imperatorias contempserāt XI. millia constituciones, (erant autē numero vndecim millia) relegat in Armeniæ Melitenam, & loca, quæ circa eam sita sunt. Reliquus verò exercitus erat in metu propter eorum relegationem, nè dolore affecti, molirentur res novas, & eis aliquid mali afferrent, vt qui nec Christianismi, neq; propter Christum susceptæ relegationis fuissent eis socij. Verum illi nihil tale fecerunt, aut cogitarunt: sed vt qui erant discipuli eius, qui est verè mitis, fuerunt etiam imitatores mansuetudinis & lenitatis magistri, & placidè ferebant exilium, & minimè ægrè ferebant contumeliam.

5. Septēbris.
Cap. 1.

Impiū edi-
ctū Traiani
Impatoris.

XI. millia
Christiano-
rum militum
relegantur
in Armeniā.

Romulus autem, aulæ Imperatoriæ tunc Præpositus apud Traianum Imperatorem, neque ei, neque ciuitati omnino dicebat expedire ea, quæ facta fuerant. Ille autem, cum oporteret Romulo agere gratias, vt qui beneuolè esset in eum affectus, stultè & ingrattè se gerens, eum potius maledictis insectabatur, & ei irascebatur, & tanquam crimen obijciebat, pietatem. Romulus verò verba illius nè tantillum quidem curans, gloriabatur potius contumelijs propter Christum susceptis: & ardentissimo eius zelo in animo accensus, liberè quidem & effusè illius deos probris insectatur: Christum autem apertè cōstretur, & pietatem audacter profitetur. Magis itaque iritatus Traianus, iubet eum extendi, & virgis cædi. Romulus autem magno & forti animo plagas accipiens: Nunc scias me maximo affici beneficio, exclamabat ad Traianum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi sanguine circumfluit, abluat sordes, quas contraxi ex nidore simulacrorum: & induitur anima munda tunica incorruptionis. Non tulit hæc Traianus, sed maiori ira percitus, ei celerem comparat liberationem, & breue efficit martyrium: & decernit, vt caput Romuli amputetur.

Cap. 2.

Romuli pfe-
cti Palatii
egregia vir-
tus.

Plectitur
capite.

Atque ille quidem lubenter ensē adspexit propter Christum, & iucundissimè subijz stadium martyrij.

Cap. 3.
Diocletiani
immanitas.

Cùm multum autem intercessisset temporis, Diocletianus quidē sanguine intestino & tyrannide inuadit imperium: contendit autem eos, qui præcesserant, Tyrannos crudelitate superare & impietate, & ostendere illorum sequitiam fuisse humanitatem. Vndè etiam ad eos, qui illius parebant imperio, edicta veniebant frequētia, vt omnes vel cum eo communionem impietatis susciperent, vel mors esset eis pœna inobedientia. Christiani itaque propter suam & immanem illius iram, alij quidem malebāt cum feris habitare in solitudinibus, quàm simul cum hominibus: Alij autem mōtes, & speluncas, & quæcunque celare poterant, subeuntes, studebāt, quoad eius fieri poterat, vel ipsum Solem latere. Eo tempore defertur quidā vir pius, & planè indignus, qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus: erat enim vtrunque ei nomē proprium. A dignitate autem primiceriatūs expulsus propter amorem Christi, descenderat ad inferiorem Comitum dignitatem: quam quidem etiam si non fuisset consecutus, satis tamen habuisset eum solum sequi, quem desiderabat. Defertur autem ad eum, qui tunc erat Præses Melitenē. Qui cùm de eo singula intellexisset, qui ipsum adducturi essent, emittit protinus. Hoc autem cùm non latuisset Eudoxium, viliori veste indutus, nē esset manifestum quisnam esset, se ostendit ijs, qui missi fuerant. Cùm eum ergo conuenissent, & nondū eum illum esse putassent, vbinām versareretur Comes Eudoxius, eum rogārunt. Ille autem: Si meum rectum subire volueritis, eis dixit benignissimè, & à labore itineris vos parūm recreare, mensęque & salis mecum esse participes, ego ostendam vobis eum, quem queritis.

Inuitat suos
hostes ad
conuiuium.

Cap. 4.
Scipitum
indicat, q̄
sit.

Cùm ergo parasset conuiuium, eos excipit liberaliter. Illis autem mensa satis exilaratis, & promissum indè exigentibus, & rogantibus, vt cum ostenderet, quem querebant, ille continuo eum, qui erat intūs, aperit Eudoxium, dicens: Ego sum, quem queritis. Hoc gladio vehementiūs illorū percutit animum. Et respondentes, dixerūt: Non te prodemus, qui nos accepisti conuiuio, neque pro hospitalitate tam malè referemus gratiam. Sed hoc ad nostram sufficiet excusationem, quod cùm in quærēdo multū laborauerimus, non potuimus tamen inuenire Eudoxium. Illi quidem pro hospitio has Eudoxio retulere gratias: ille autē, qui & sciebat latere, cùm opus esset, & rursus non latere, quandò huius rei esset tempus. (diuina enim quæ aderat gratia, & docebat athletam, iussit vt eos sequeretur) cū vxorem vocasset Basilissam, aut si velis Mandanem: nam ea quoq; duplici nomine vocabatur: ei mandat, quæ spectant ad familiam. Et cū omnia eius curæ commississet, hoc quoquē postremū & germanum ei dat mandatum, nē eius defleat decessum, neq; propter mortem eius lamentetur: sed lampadibus & alia lætitia potius illum diem honoret. Statim ergo suam quidem cognationem despicit Eudoxius: obliuiscitur autem propter Christum sui amoris in filios, validi & inquitabilis vinculi parentibus. Vt enim illum lucrificat, omnia damnū existimat & stercora, & vadit ad Præsidentem.

Omnia re-
linquit, p-
pter Chri-
stum.

Cap. 5.

Is autem cū ipsum vidisset: Salue, inquit, Comes Eudoxi. Ille autem ei vicissim reddit salutem, dicens: Tu quoquē salue, Præses. Præses autem rursus: Tuam, inquit, accersuimus claritatem, vt iussis parens Imperatoris, & dijs, vt par est, offeras sacrificium, & maximè patri omnium deorum magno Ioui, & Phœbo Apollini, & charæ virgini Dianæ. Martyr autem: Mihi vnum est, inquit, sacrificium, sacrificium veri Dei, qui hoc produxit vniuersum: & ei sacrificabo sacrificium laudis, qui est Deus in Trinitate personarum: vitæ autem suppeditor, & veræ salutis dispensator. Quos autem deos nominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitus à quauis alia inanima materia. Ad hæc ille non valens intueri, (Quomodò enim, qui dormiebat oppressus profunda crapula impietatis?) Ego te, inquit, sum hortatus, vt exquereris iussu Imperatoris, & dijs faceres ea, quæ solent fieri: Sed tu, vt video, & deos despicias, & Imperatorem, vt qui, quos ille quidem colit deos, tam impudenter probris affeceris & cōtumelijs: nouam autem præter hanc introducas religionem, & vt eam suscipiant, (vt ad meas aures peruenit) multis persuadeas. Hæc dicebat Præses, multis militibus circumstantibus. Quos ille interim toruē & ferociter intuitus: Quicumque ex vobis, inquit, iussu regia non sequimini, vos militaribus tunicis exuentes, cognoscite esse nudos ab insignibus dignitatis. Cur hoc autem dicebat ille improbus? Vt si qui propter militiæ societatem benè vellent Eudoxio, & essent in eadem, in qua ipse, sententia, erubescerent ipsi soli deficientes in tanta multitudine. existimabat enim eos omninò esse pau-

Eius præ-
clara vox.

cos:

cos: & simul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui sic videretur sentire diuersa à toto exercitu: & si solum cum inuenisset, de eo faceret quod vellet. Sed qui apprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitarat, cōuertit in eius caput. Nondum enim totam absoluerat orationem, & egregius ille Eudoxius (Tunc enim erat indutus insigni magistratūs) zona statim ablata, eam proijcit in faciem Præsidis. Hoc autem visum est alijs adhortatio & zelus: & totus, qui circumstabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinus videntes Eudoxio, ij quoque proiecerunt zonas in faciem illius.

Dubitans autem Præsides de multitudine, rem desert ad Diocletianum. Ille autem authores quidem tantæ audaciæ iubet grauissimis affici supplicijs: sententiam autem de alijs ferendam, relinqui senatui. Hanc cum ille accepisset potestatem ab Imperatoris amentia, generosum Eudoxium sistendum curans pro suo tribunali: Stultas, inquit, quæstiones, & linguæ mittens cōtradictiones, tua sponte dijs sacrificata. Nam alioqui, ut id inuitus facias, omninò coget acerbitas suppliciorum. Et statim enumeravit vincula, & plagas, & carcerē, & ignem, & quæcunq; vel solo auditu sunt grauissima. Caligatis vos quoque, fat scio, hæc audientes, & anxij estis de narratione eorum, quæ deinceps sequuntur, num scilicet ea oratio conturbârit athleram. Sed estote bono animo. Maiorem enim ei flammam accendit pro pietate, quod putaret se sic longè præclariorem esse consecuturum coronam victoriæ. Ei itaque dicit martyr: Ludis, Præsides. Hæc ego existimo puerorum terculamenta, adspiciens ad eas, quæ sunt illinc remunerationes, & pendens à sola munifica dextera mei Agonothetæ Christi. Nam me terret ille ignis, qui sopiri non potest, & stridor dentium, & quæcunque alia acerbissima sunt parata ijs, qui Deum aspernantur, & ei non obediunt. Hæc autem tua, sunt mihi planè ludus: & ignis, quem mihi minaris, est vel ipsa aqua frigidior. Ensis autem me afficiet beneficio: me enim mittet ad ea, quæ desidero: & pro hoc quidem Sole, qui occidit, & citò absconditur, reddet mihi Luciferum illum, qui nunquam occidit, & suauem radium emittit & ineffabilē: & pro hac mundana, & quæ paulò post non erit, visione, ea quæ sunt firma ac stabilia, & perpetuò permanent: deos autem existimare, lignum & lapidem, & aurum, & argentum, quod manus formauit, & ars polijit, oculosque & manus, & reliqua membra eis insculpsit, quomodo non est magnæ amentia?

Excipiens autē Præsides: Videtur, inquit, tanta mea lenitas & mansuetudo te ad tantam adducere stultitiam & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attinet, tolerabimus: ipsos autem deos, & Imperatorem pati à te contumelia affici, planè est stultum, & non multum abest ab amentia. Deindè martyr: Immo verò, inquit, sunt hæc grata ijs, qui sapiunt, & non sunt emotæ mentis. Hoc maiori furore cōcitatur Præsides: & statim iubet athletam extensum, à quatuor hominibus recitentibus loris verberari crudeliter. Cum autem iam diu cæsus, in corpoream ostenderet philosophiam in mortali corpore, & se primùm turpiter irrisum vidisset Tyrannus, martyrem quidem relaxauit à plagis, conijcit verò in carcerem. Cum autem aliquot dies moratus fuisset in carcere, rursus eum iubet sisti, & Num te, inquit Præsides, aliqua subijit pœnitentia, & respicisti ab illa rabie & insania? Ille autem generosus: Nondum, inquit, ut video, intellexisti res nostras: sed benè scio, fore ut intelligas, & eas, licet tardè, discas, quādò magis fueris periclitatus, & me acerbioribus subieceris supplicijs. Hanc non ferens Præsides irrisionem, sed longè acriore percitus insania, ferreis globis conterit ceruicem, & eius emouet articulos, quod quidem est omnibus mortibus acerbius. Adhibita est ergò hæc noua & insolita athletæ machinatio. Ille autem stabat tanquàm turris, quæ non potest expugnari, ne tantillum quidem labefactatus illius insultibus. Præsides itaq; cum nō ferret se tam turpiter ab eo superari, eum morte condemnat. Satis enim ducebat, si vel sic ab eo liberaretur.

Cum eum ergò accepisset multitudo licitorum, postquam peruenerunt ad locum supplicij, martyr manus & oculos simul tollens ad cælos: Domine Deus, inquit, qui Abelis suscepisti sacrificium, Abrahæ oblationes: eorum, qui fuerunt à seculo, martyrum & iustorum sanguinem, longosq; labores, & admirabilem tolerantiā: tu quoq; nunc benignis oculis meum vide sacrificium, & nē despicias Domine hunc paucum propter te effundendum sanguinem, qui feruentissimo animo tibi sacrificatur. Ecce enim, ut vides, animam propter te hodiè depono. Deindè rursus adijciens: Consequantur, inquit, benigne Domine, à te auxilium, qui propter me tuum sanctum nomen in-

uocant. Memēto hēreditatis tuę, quam acquisisti, & nē eis deficiat, Domine, tua misericordia. Hęc cūm Deo dixisset, illinc cōuersus videt coniugem: & cūm quę ei prius iusserat, reuocasset in memoriam, & fidem ab ea accepisset se omnia rectē executuram, hoc postremō ei mādāt, vt ei fossam fodiat in loco, qui dicitur Amimna, & in eo corpus sepeliat.

Cap. 9. Cūm autem eum non parua circumsisteret multitudo, videt quendam in medio stantem, nomine Zenonem, ei valde amicum & familiarem, illius mortem plangentem. Cui ille, o chare Zeno, tu quidem, inquit, sat scio, nostram fles separationem: sed Deus, cui ego seruiō, & in quem confido, non nos à nobis inuicē seiuget, quos vehemens amicitia, & ardens in ipsum amor cōiunxit: sed perindē ac in vna scapha nos vitam tranfmitemus. His Zeno corde accensus & inflammatus, sūmplit audaciam, & continuō omnibus videntibus & audientibus, se statim esse martyrem est protestatus. Interim autem dum sic clamabat liberē, eum comprehendentes lictores, vt eis iusserat Tyrannus, caput illi adimunt. Itaque Eudoxij predictio tam citō effectum est fortita, & ipse amicum Zenonem statim videt cōsummatum martyrio. Cūm sic amico prouidisset, quoniam eum quoquē vox quadam euefigiō vocabat: ipse verō tanquā coniuuium quoddam mortem poscebat, beato suo capite ensi dato, moritur post amicum. Eius autem coniunx non solum corpore, sed etiam animo, cum vidisset maritum propter Christum interfectum, neque eum neglexit, neque illiberale aut effemmatum aliquid est locuta: sed quamprimū accurrens, in lanę quidem vellere suscipit athletę sanguinem: hoc enim ei mādāt maritus. Cūm autem sustulisset corpus, id honorificē sepelit, vbi iussa fuerat, nec alia quidem illius mandata negligens, non quōd eum amisisset, sed quōd non viā cum eo excessisset, reputans viduitatem.

Cap. 10. Vndē etiam ad Tyrannum accersita, statim à seipsa accedens, irridebat illius deos, & habebat ludibrio, ne ipsum quidem dimittens immunem à cōtumelia, qui eos sustineret honorare. Sed tu quidem, inquit Tyrannus, hęc facis volens à me interfici, & studens venire ad maritum: vt aliquod nomen assequaris apud hos impios Galilæos: Ego autem nequaquam tibi mortem afferam, etsi sis digna pluribus mortibus: nē existimes fore, vt id à me assequaris. Illa autem: Cor mecum, inquit, videt meus Dominus, & mentem accipit ante facta. Non ergō frustrata sum coronis, quōd à te non fuērī interfecta: sed quōd prompto animi studio meipsum sacrificauī, ero cum marito particeps eorundem prēmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam, cūm hęc dixisset, expellit è tribunali.

Cap. 11. Nondūm autem transierant septem dies, cūm gloriosus martyr Eudoxius in somnis appārens cōiugi, iubet vt mittat ad prætōrium Macarium, suum familiarem & amicum. Ea autem cūm renunciasset Macario visionem, ille quamprimū venit in prætōrium. Et cūm satellites, quisnam esset, cognouissent, eum statim cōprehendunt, & ducunt ad Præsidentem. Ille autem statim eum interrogauit, quānam eius esset religio, & quod genus. Is verō: Sum, respondit, Christianus: deos autem gentium, & profundam eorum deceptionem, iam olim didici contemere, cūm me hoc admirandus docuisset Eudoxius. Hinc fit, vt ego contendam meipsum sacrificare hostiam vero Deo, per quod poterō citō ad dominum meum peruenire Eudoxium. Præsēs autem postquā nomen audiuit Eudoxij, & hunc cognouit esse illius discipulum, ille mirandum in modum animi dubius, (sciebat enim se nihil amplius effecturum in discipulo, quā fecisset in magistro) Huic quoquē, inquit, infelici Macario sceleratum caput ensē quamprimū amputetur. Lictores autem protinūs fecerunt, quā iussū fuerant. Sicque Macarius fit re vera Macarius, quod est beatus. Et hi generosi viri tale trophæum erexerunt aduersus communem hostem naturā, in ipso Christo Deo, & patre principij experte, & sancto & bono spiritu: Quoniam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 12. Cædes Macarij.